

SANCTI AMBROSII

MEDIOLANENSIS EPISCOPI

DE LAPSU VIRGINIS CONSECRATE

LIBER UNUS.

305 CAPUT PRIMUM.

Silentium abruptum Auctor, et omnes ut Ecclesie propter sacræ virginis corruptionem lugenti condoleant, excitat: propositaque indignitate flagitii suum hac de re promit mœrorem.

1. Quid ^a taces, anima; quid cogitationibus æstuas; quid non erumpis in vocem, et mentis tuæ exponis ardorem, ut aliquod solatium capias? Hoc plane, hoc erit quasi remedium ægritudinis tuæ, si aperto ore conceptum digeras scelus. Nam et ulcus^b quamvis tumidum, cum fuerit apertum, evaporans præstat refrigerium passionis.

2. Audite me nunc qui prope estis, et qui longe, et qui timetis Dominum, et Ecclesie ejus gaudio congaudetis, et tristitiæ conlugetis; sicut scriptum ^B est: *Gaudere cum gaudentibus, et flere cum flentibus* (Rom. xii, 15). Vos, inquam, appello qui charitatem Christi verissimam retinetis, et super iniquitate non gaudetis, sed potius ingemiscitis. ^c Adverte verba oris mei, et quæ ex justo dolore procedunt, judicate; et detecti sceleris qualitatem mecum pariter perborrete.

3. Virgo nobilis, dicata Christo, sapiens, erudita, ruit in foveam turpitudinis, concepit dolorem, et peperit iniquitatem: se perdidit, et Ecclesiam maculavit. Hinc omnis anima Christiana grave vulnus excepit; quia sanctum datum est canibus, et margaritæ missæ sunt ante porcos (*Matth. vii, 6*): a rabi-
dis enim hominibus nomen laceratum est sanctitatis,

^a Hæc omnia usque ad sequentem numerum, quæ in superioribus ed. desiderabantur, nostræ ex mss. Floriacensi ac Regio-montano accesserunt. Eadem quoque in Pseudohieronymi exstat epistola: sed illis præmittuntur ibidem ista verba: *Puto levius esse crimen, ubi homo peccatum suum ultro confitetur, quam ubi celans mala, invitus delegitur, et nolens publicatur. Nemo autem non videt eadem illa pugnare cum mente auctoris; hic enim non suum, sed alienum crimen detegit. Nam quod infra dicitur conceptum scelus, hoc quidem nihil aliud signat, nisi cognitum scelus et silentio hactenus pressum. Huc etiam accedit quod eadem verba sine ulla fere mutatione reperiuntur cap. 8, num. 36, unde ab imperito quopiam in hunc locum translata fuisse oppido credibile est.*

^A et ab immundis et luteis pretiosum **306** conculcatum est propositum castitatis.

4. Hinc æstus animo meo, hinc ^d insanabilis dolor; quia unum malum bona plurima secum trahit: et unius nubecula peccatricis totam pene lucem obscuravit Ecclesie. Assumam ergo vocem propheticam, et flebiliter dicam: *Audite me, omnes populi, et videte dolorem meum* (*Thren. i, 12*): virgines meæ, et juvenes mei abierunt in captivitatem. Vere hæc est captivitas, ubi animæ a peccato captivæ ducuntur ad mortem, et a diabolica dominatione possidentur.

CAPUT II.

Corruptam alloquitur: et qualis quamque beata fuerit ante crimen admissum, in quam vero postea deciderit calamitatem ac turpitudinem, ejus oculis subjicit.

5. Ad te ergo nunc mihi sermo sit, quæ caput horum et causa malorum es, quæ multipliciter misera cum gloria virginittatis nomen etiam perdidisti; nefas est enim Susannam vocari non castam, ^e non licet liliū nominari quod non es. Unde incipiam? quid primum, quid ultimum dicam? Bona commorem, quæ perdidisti; an mala defleam, quæ invenisti?

6. Eras virgo in paradiso Dei, utique inter flores Ecclesie: eras sponsa Christi, eras templum Dei, eras habitaculum Spiritus sancti. ^f Et cum dico toties eras, necesse est toties ingemiscas; quia non

^b Pseudohieronymus, *cum fuerit tumidum, quamvis suppuratum, evaporans*, etc. Minus concinne.

^c Mss. nonnulli, *A veritate verba oris mei*, etc. Edit. et pauci mss.,.... *et an ex justo dolore procedant.*

^d Aliquot mss., *insanus dolor, unus insatiabilis dolor*. Lectio minus elegans, at prior minime displicet.

^e Omnes edit. ac mss. non pauci cum Pseudohier., *Non licet nominari quod est; alii aliquot, non liliū nominari, quod non est*; at manifestum est ad perfectam sententiam ex aliis et edit. verbum accersendum esse. Liliū porro hic mentio fit, quod Susannæ vocabulo flos ille, non secus ac rosa significentur.

^f Edit., *Et quoties dico.*

es quod fuisti. Incedebas in Ecclesia tanquam co-
lumba illa, de qua scriptum est: *Pennæ columbæ*
deargentatæ, et posteriora dorsi ejus ^a *in specie auri*
(*Psal. LXVII, 14*). Splendebas ut argentum, fulgebas
307 ut aurum, quando cum sincera conscientia
procedebas. Eras tanquam stella radians in manu
Domini, nullum ventum, nullas belli nebulas perti-
mescebas.

7. Quæ ista subitanea conversio? Quæ ista re-
pentina mutatio? De Dei virgine facta es corruptio
Satanæ, de sponsa Christi scortum execrabile, de
templo Dei fanum immunditiæ, de habitaculo Spiritus
sancti tugurium diaboli. Quæ incedebas cum fi-
ducia ut columba, nunc lates in tenebris sicut stellio.
Quæ fulgebas ut aurum propter ^b virginitatis hono-
rem, nunc vilior facta es luto platearum; ut etiam
indignorum pedibus conculceris. Quæ fueras stella
radians in manu Domini, veluti de alto ruens cœlo,
lumen tuum extinctum est, et conversa es in car-
bonem.

CAPUT III.

*Quam sit misera quæ jam apud Deum accessum non ha-
beat; immo vero neque apud ipsos homines: unde
confusionis quam aliquando coram sanctis atque an-
gelis passura est, magnitudo intelligitur.*

8. Væ tibi, misera, et iterum væ, quæ tanta bona
propter parvi temporis luxuriam perdidisti! Quam
tibi spem apud Christum Dominum reliquisti, cujus
membra tollens fecisti membra meretricis (*I Cor. vi,
15*)? Quid te Spiritus sanctus visitabit, cum eum re-
pudiaveris, qui se a cogitationibus quoque sordidis
longe facit?

9. Sed veniamus ad humana, ut per illa divina
noscantur. Aspice quis sanctorum, aut quæ sancto-
rum tibi approximare non horreat: aperi oculos
tuos, si potes; erige frontem, si audes: aliquem
sanctorum fiducialiter intuere. ^c Nonne tuam faciem
conscientia commissi tamquam plumbum inclinat et
premit? Nonne tenebræ ante oculos tuos et dira ca-
ligo versabitur? Nonne timor et tremor animam
tuam et membra quassabit?

10. Si ergo homines in carne constitutos, et alicujus
delicti obnoxios non potes intueri, tam gravi
confusione sepulta; quid facies coram castis aposto-
lis? Quid facies coram Elia, Daniele, et tantorum
exercitu prophetarum? Quid facies coram Joanne?
Quid facies coram Maria, Thecla et Agne, ^d et im-
maculato choro puritatis? Quid denique coram an-
gelis sanctis? Nonne splendore et claritate immacu-
latorum quasi fulminibus percussa combureris?

^a Eadem edit., in pallore auri.

^b Edit. ac mss. aliquot, *virginitatis decorem.*

^c Ita mss. non pauci ac Pseudobier.: alii vero et
omnes edit., *Nonne tuam faciem conscientie commissa...
inclinant et premunt.* Infra autem ubi omnes edit. ac
mss. quatuor, *alicujus forsitan delicti*, alii mss. maximo
numero omittunt *forsitan.*

^d Amerb. Gill. ac Rom. edit. cum mss. aliquot, et

CAPUT IV.

*Confutatis, quas corruptæ excusationes solent prætexere,
ad crimen rediens, parentum ejus ac totius familie
vicem miseratur: docetque ipsis optabilius futurum
fuisse ut prius moreretur: nec illis superesse aliud
solatium, quam quod ei virginitatis professionem eli-
genti sola spe divinæ remunerationis consenserint: ipsam
vero eorum expectationem delusisse.*

11. Sed ^e dictura es forsitan: Non potui sustinere;
quia carnem fragilem circumferebam. **308** Res-
pondebit tibi beata Thecla cum suis innumerabilibus
sociis: Et nos eadem carne amictæ fuimus, nec tam-
en plenum propositum castitatis nostræ, aut fragi-
litas carnis ^f potuit mutilare, aut sævitia tyranno-
rum potuit per varia tormenta dejicere. Revera (*32,
q. 5, c. Revera*) non potest caro corrumpi, nisi mens
fuerit ante corrupta. Remanebit ergo in crimine
anima, quæ carnem præcedit in voluptate.

12. Sed dices: Nolui hoc malum, violentiam passa
sum. Respondebit tibi fortissima illa Susanna, cu-
jus tu nomen fallaciter bajulas: Ego inter duos pres-
byteros posita, inter duos utique judices populi,
sola inter silvas paradisi constituta (*Dan. XIII, 20 et
seq.*) vinci non potui; quia nec volui. Tu ab uno inep-
tissimo adolescente, et in media civitate, quomodo
vim potuisti perferre, nisi quia ultro ^g vitari voluisti?
Quis denique tuas voces audivit? Quis oblationis
sensit? Ut autem hæc omittam, certe post illatam
violentiam prodere scelus si non aliis, vel parenti-
bus, vel tuis sororibus debuisti; esset enim excu-
satio infelicitatis, esset conscientie plena purgatio,
si hostem pudicitie tuæ deduxisses in publicum.

13. Sed erubuisti forsitan, ne te violatam multi
cognoscerent. Et quid timuisti ubi non erat timor,
nisi ut tacendo crimen cum adultero sæpius sociare-
ris? ^h Esto autem, pudor prohibuit confiteri; quid
de secunda commixtione dicis, quid de tertia, quid
de frequenti commercio fœditatis? Cesset, cesset
jam violentie figmentum, cesset ruboris argumen-
tum; ubi toties membra illa dicata Christo, scele-
stissimo mœcho suis visceribus polluenda præbui-
sti.

14. Horret, horret animus, mens tabescit, cum ad
aditum sceleris pervenitur. Nam et medicus quam-
vis fortis sit animo, cum altius tamen secat vulnus,
puto ex parte aliqua sustinebit horrorem. Heu per-
dita, jamne intelligis omnes tibi vias excusationis
omnimodis clausas? Jamne sentis quantum tibi mali
et in carne, et in anima nefaria libido contulerit?

15. Non istam de te confusionem tuus expectave-
rat pater, qui te sibi singularem gloriam computabat.

*immaculato thoro: Erasm. et plures mss. et immacu-
lato choro, nonnulli... clero.*

^e Mss. aliquot, *redditura est forsitan.* Haud incom-
mode.

^f Non pauci mss. *potuit maculare.*

^g Edit. ac pauci mss., *voluisti violari.*

^h Mss. nonnulli, *Istud autem pudor prohibuit.*

Non hunc luctum, et has lacrymas ex te sibi nasci A tua crediderat mater, ^a quæ partus sui genitum per tuam virginitatem consolabatur. Non fratres tui, non sorores hoc ex te dedecus expectabant, quos omnes quasi uno gladio tui sceleris graviter sauciasti.

16. Si fuisses communi sorte defuncta, deflessent te modicum propter desiderium parentes: sed exsultassent granditer, quia immaculatam præmisissent virginem, hostiam vivam Domino, propitiatricem videlicet delictorum. At nunc plangunt mortuam, et non mortuam: lugent vivam, et non vivam: mortuam utique gloria virginitatis, vivam dedecore turpitudinis.

17. Iratus est pater suis visceribus, de quibus seminata es: maledicit suo utero mater, ex quo in hanc lucem infeliciter processisti. Nec tamen modum sui doloris reperiunt, nisi hoc solum **309** B plane videntur habere solatium, quia te nec pater compulit, nec mater coegit ut virginitatem profitereris, quam ultro et propria voluntate professa es. Nam scio, cum multas tibi difficultates tuas proponeret genitor, eum arduum esse iter servandæ virginitatis ingereret; non solum pertinaciter restitisti, ^b sed et revelationes tibi datas dixisti terribiles.

18. In quantum ergo sibi mercedem sperabant ex eo quod tuo proposito non restiterunt, in tantum tibi intellige, misera, pondus iudicii crescere; quia non servasti quod ultro promisisti. Quibus te spiris serpentis ille nequissimus obligavit? Quibus te venenis infecit ille, qui Evam decepit; ut tanta te cæcitate percuteret, tantam animæ tuæ faceret oblivionem? C

CAPUT V.

In memoriã ei revocat, quo die, quo ritu, quove populi

^a Habentur non multum absimilia in *Exhortatione Virginitatis* cap. 4, num. 26.

^b Revelationes eo sæculo raras non fuisse, tum ex ipsiusmet Ambrosii Vita, tum ex aliis coævis autoribus cognoscere est. Quod autem nonnullas tanquam frivolas aut superstitiones rejiciunt heterodoxi, hoc minime offestit veritati sanctarum ac divinarum. Cujusmodi si revera quæ hic referuntur, existiterunt, eo graviore flagitio Susanna illa sese polluit.

^c Rom. edit ex Pseudohier. sola, *diem sanctum, diem Dominicæ resurrectionis*. Et post pauca cum vet. edit. et mss. plerisque, *inter lumina illa splendida regni cælestis*; nos autem ex eodem Pseudohieronymo, et cod. Flav. et Regiom. locum restitimus; licet in D Regiom. post vocem *neophytorum*, subjungatur *luminaria angelorum*, quod in contextus seriem recipiendum esse non putavimus. Cæterum hoc loco bene multa occurrunt, quæ ad veterem Ecclesiæ pertinent disciplinam. Primo enim discimus in more fuisse, ut recens baptizati cereos accensos manu gestarent: deinde quod jam in *Exhort. Virginitatis* cap. 7, num. 42, docuerat, velandis virginibus festum paschalis olim destinatum, sicut ei Dominicæ nativitatis, ut supra lib. iii de *Virginitate*, cap. 1, n. 4, idem tradiderat; quibus præterea natales Apostolorum adjunxit Gelasius Pontifex Rom.; tum ad ejusmodi consecrationem populi concursum fieri; ac detum ad virginem sermonem haberi consuevisse. Quæ de re adists lib. iii de *Virginitate* supra citatum.

^d Mss. aliquot, *et Domini sponsalia*.

^e Edit. ac pauci mss.; *cum hæc exempla... Quid putas fore, et inter, etc.*

^f Forte numerus definitus pro indefinito, vel etiam

concurso sacrata fuerit, addens sanguinem et potius profundendum, quam violandam fidem: quod secularium nuptiarum comparatione amplificat. Deinde objectionem ex Apostoli verbis petillam solvit.

19. Non es memorata ^c diei sanctæ Dominicæ resurrectionis in quo divino altari te obtulisti velandam? In tanto, tamque solemnī conventu Ecclesiæ Dei, inter lumina neophytorum splendida, inter candidatos regni cælestis quasi Regi nuptura processeras. Non es memorata qualis ad te die illo facta est allocutio: Aspice, filia, intuere, virgo, et oblitiscere *populum tuum, et domum patris tui, et concupisceat Rex decorem tuum; quia ipse est Dominus Deus tuus (Psal. XLIV, 11, 12)*? Reminiscere ergo quantus ad Sponsi tui ^d et Domini nuptias conveniret populus. Servare te oportuit fidem, quam sub tantis testibus pollicita es, semper cogitare cui virginitatem sponderis. Facillius te oportuit sanguinem cum spiritu fundere, quam perdere castitatem tuam.

20. His tunc in illo die consecrationis tuæ dictis, et multis super castitate tua præconiis, sacro velamine tecta es; ubi omnis populus dotem tantam subscribens, non atramento, sed spiritu, pariter clamavit, Amen. Vincor lacrymis, **310** cum hæc recordeo: compungor stimulis, ^e cum hæc humana exempla considero. Nam si inter ^f decem testes confectis sponsalibus, nuptiis consummatis, quævis femina viro conjuncta mortali, non sine magno periculo perpetrat adulterium; quid quod inter innumerabiles testes Ecclesiæ, coram angelis et exercitibus cæli facta copula spiritalis per adulterium solvitur? Nescio an possit ei condigna mors aut pœna cogitari.

21. Dicit aliquis: *6 Melius est nubere quam nri* major pro minore. Attamen Fran. Hotmannus lib. de *Sponsalibus*, cap. 3, ita hunc locum interpretatur, ut ex eo totidem testes ad sponsalium validitatem olim necessarios fuisse asserat. Et hunc etiam numerum quondam ad legitimos actus fuisse necessarium Arcadii Constit. in L. de Test. et Legis Manil. cap. 5, notisque scripta ex Val. Probo edicti prætorii particula citatis, ostendit Brissonius Select. ex *Jure Civ. antiquit.* lib. II. Quod autem paulo post subjungitur de periculo adulterorum, longo quidem tempore his nulla capitis pœna constituta fuit apud Romanos, ut August. auctor est lib. de *Civitate Dei*, cap. 5. Et hoc adeo verum existimant jurisconsulti, ut sicubi pœnam capitalem aut sanguinis in adulteros a primis imperatoribus latam reperiant, de civili morte, puta deportatione, condemnatione ad metalla, vel de simplici exilio dictum accipiant. At Constantinus Magnus ut religionis ita et castitatis vindex, legem de adulteris ultimo supplicio afficiendis primum tulit. Auxit etiam hanc pœnam Constans ejus filius lego, quam Baronius ad an. 339 refert, ut in hujusmodi reos tanquam in parricidas culeo vel igni animadverteretur imperans. Verum legem hanc non diu ad apices observatam esse intelligimus ex Amm. Marcellini lib. xxviii, cap. 1. Multa insuper privatum in adulteros deprehensos perhibebantur, ut spoliatio, verberatio; Phaphanismus, mutilatio, immo etiam, uti a nobis libro de *Virginitate*, cap. 7, num. 35, observatum est, cædes.

⁶ Mss. nonnulli, *Melius volo nubere*. Hanc autem objectionem sibi jam alibi propositam eodem plane modo expeditur Ambrosius.

(I Cor. vii, 9). Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad noudum velatum. Cæterum quæ se sponndit Christo, et sanctum velamen accepit, jam nupsit, jam immortalis juncta est viro. Et jam si voluerit nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est quæ occulta et furtiva turpitudine constupratur, et fingit se esse quod non est? ^a Habitu virgo, facto non virgo: bis adultera, et in actu, et in aspectu.

CAPUT VI.

Pergit ea commemorare, quibus illam a turpitudine deterri oportuerat. Cum autem eadem jam ante triennium sinistra laborasset opinione, ipsius amentiam miratur, quod inimicos, amicos, ac Deum ipsum perinde spernens, nullum obicem non perfrerit.

22. Sed ad te iterum redeo, quæ oblivionem tantorum passa bonorum, ^b receptaculum tantorum malorum facta es. Quomodo tibi in actu illo ignominioso non veniebat in mentem habitus virginialis, processus in Ecclesiam inter virgineos choros? Quomodo oculos tuos non perstringebat lux vigiliarum: aures tuas non penetrabat hymnorum spiritualium cantus: mentem tuam non ventilabat lectionum cœlestium virtus; hinc vel maxime ad te clamante Apostolo: *Fugite fornicationem; quia omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat* (I Cor. vi, 17)? Et cum dicit: *In corpus suum*; tamen in Christum eum peccare demonstrat. Nam subjungit: ^c *An nescitis quoniam membra vestra templum est Spiritus sancti, quæ habetis a Domino, et non estis* **311** *vestri; empti enim estis pretio magno, ^d glorificate, et portate Deum in corpore vestro* (Ibid., 20). Et iterum dicit: *Fornicatio autem et omnis immunditia nec nominetur inter vos, sicut decet sanctos* (Ephes. v, 3). Et seposita omni adulatione, sententiam figit Apostolus: *Hoc, inquit, scitote intelligentes quia omnis fornicator, aut immundus, aut avarus non erit hæres in regno Christi et Dei* (Ibid., 5).

25. Hæc tanta, et tam terribilia non tibi veniebant in mentem, cum ad illud opus nefarium tua membra peterentur? Sed mortifera te oblivio tam-

^a Edit. ac mss., *habitus virginitalis.*

^b Quatuor mss., *et spectaculum tantorum*, etc. Iterum autem ubi nos ex potiori parte mss. *ad te clamante Apostolo*; alii legunt, *ad tendere clamantem Apostolum*: edit. vero *hinc, Rom. hoc, vel maxime clamante*, etc.

^c Solus codex Regiom. habet, *An nescitis*, usque ad *non estis vestri*: sed cum hæc optime cum serie orationis quadrent, neque rarum sit Scripturæ locos in mss. occurrere haud parum decurtatos; eadem in textum recipere non dubitavimus.

^d Mss. aliquot, *glorificate Dominum in corpore vestro*. Et infra, *in regno Dei*.

^e Rom. edit., *quasi sanctioris et dignioris*; vet. autem, ac mss. hoc tantum dissident, quod horum non pauci pro, *te erant*, scriptorum lapsu habent, *steterant*. Porro non sunt obeunda perfunctorie, quæ hoc in capite continentur ad antiquam disciplinam pertinentia. Nimirum statim ab ejus initio docet vestem suam peculiarem fuisse virginibus, easque non singulas, sed multas simul ad Ecclesiam e mo-

quam in gurgitem altissimum demergebat, et quasi captivam execrabilis libido ducebat.

24. Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti, ad quem religiosæ matronæ et nobiles certatim currebant, tua oscula petentes, ^b quæ sanctiores et digniores te erant? Nonne vel illa præcepta quæ oculis tuis ^c ipse scriptus paries ingerebat, recordari debuisti: *Divisa est mulier et virgo: quæ non est nupta, cogitat quæ Domini sunt, quomodo sit sancta corpore et spiritu* (I Cor. vii, 34). Tu autem in contrarium vertisti dictum, ita cogitans, ita agens ut nec corpore esses sancta, nec spiritu: corpore quidem, fornicando; spiritu autem, virginitatem mentiando.

25. Proh nefas! ^e solet fama subsequi factum, tua autem malum fama prævenit. Nam cum ante triennium rumor quidam et sussurratio de te fuisset, tu sinceritatem prætendebas, et vindictam de maledicis in Ecclesia postulabas publice. Quos æstus ego sustinui! Quos pater tuus pro tua sustinuit opinione labores, requirentes singulos, singulos astringentes; ut ad auctorem infamiae veniremus! Grave enim erat nobis et omnibus bonis intolerabile de Dei virgine vel turpe aliquid dici, vel credi.

26. Nec hoc verita es, nec ante oculos habuisti; ne venires inimicis tuis in gaudium, et eos haberes infensos qui pro tua opinione laborabant. Multum audax, multum temeraria; ut te conscientia tua non terreret: sed simulata virginitate, putares te etiam Deum posse decipere. Sed ille qui dixit: *Nihil occultum quod non revelabitur* (Math. x, 28); et *vos, inquit, fecistis in occulto: ego autem in manifesto faciam* (II Reg. x, 12). Ille qui non mentitur, furtivum scelus deduxit in publicum, et in conspectu solis hujus tenebrarum vestrarum opera denudavit.

27 ^h O quidquid prætendit sermo, crudeliora **312** occurrunt: et cupiens moderari, non invenit modum. Oblita es propositum, oblita parentes, oblita es Ecclesiam totam, oblita gloriam virginitatis, oblita honorem dignitatis, etiam oblita promissionem regni, oblita judicium terribile: amplexa es corruptionem, protulisti fructum confusionis; finem vero ⁱ mortem sævissimam, et interitum sempiternum.

D nasterio processisse: hoc autem loco illis attributam in Ecclesia sedem non a viris solum, sed etiam ab aliis feminis separatam, nec non honoris causa matronas nobiles pacis osculum ab illis petere consuevisse; ac demum inscriptas fuisse parieti Scripturæ sententias, quibus eadem virgines officii sui commonerentur.

^f Nonnulli mss., *ipsa scriptura ingerebat*.

^g Quidam mss., *Dolet famam subsequi factum, tua autem ad malum fama pervenit... et subsannatio de te fuisset*.

^h Rom. edit. et Pseudohier.: *O, inquit, qui præ-tendit sermonem, crudeliora occurrit*; Pseudohier., *incurrit*: melius; Paris. edit., *crudelior occurrit*; nec incommode id quidem; sed tamen in aliarum edit. ac mss. lectione nihil mutandum.

ⁱ *Mortem sævissimam*, hoc est, angore animi ac desperatione nisi dignos penitentia: fructus faciat, plenam. Nec enim unquam apud christianos virgines votifragæ violenta morte affectæ, quemadmodum

CAPUT VII.

A

Omnem episcopalis officii curam illi a se præstitam fuisse asseverat : sed ipsam non solum inde nihil profecisse, verum etiam aliis objecisse grave scandalum, quod ostenditur in Evangelio severissima pœna damnari.

28. Et certe non habes quod de nostra negligentia conqueraris; quodcumque enim ad officium pastoris pertinet, et tibi et omnibus non negatum est. ^a Dilectio spiritalis adhibita, commonitio sancta non deficit. Oblita domum patris tui, ut scriptum est (*Psal. XLIV, 11*), ad monasterium virginale transisti. Inter tot posita non solum dico tuta esse debueras, si voluisses; sed etiam tutelam aliis præstare potuisses. Sed frustra hæc et alia provisæ sunt.

29. Frustra ^b hymnum virginitatis exposui; quo et gloriam propositi, et observantiam pariter decantares. Seminavi secus viam, seminavi in spinis, seminavi in petrosa; aut enim ex corde tuo verba mea volucres (*Luc. VIII, 5 et seq.*), id est, dæmones rapuerunt: aut malis tuis cogitationibus suffocata sunt, aut aruerunt nimio æstu libidinis. Heu me, quia ubi putabam ædificare aurum, argentum, lapides pretiosos, inventus sum lignum, fenum, stipulam, arsuras materias laborasse (*I Cor. III, 12*)! Dicam et ego secundum prophetam: *Heu me, quia factus sum sicut qui colligit* ^c *stipulam in messe* (*Michæ. VII, 4*)!

30. Et quidem si tibi soli damnum fecisses, erat quidem tristitia, sed forsitan tolerabilis. Nunc vero quantas animas tuo scelere sauciasti, quantas animas propter te de proposito suo pœnitere fecisti! Quanta labia etiam fidelium inquinata sunt, viam Domini blasphemando! Aperuit in nos gentilitas os suum: adversus sanctam Ecclesiam Synagoga Judæorum ^d per tuum dedecus exsultavit.

31. Quod si is qui unum scandalizaverit, mola circumligatus jactari debet in mare (*Matth. XVIII, 6*); quid de te pronuntias, per cujus scelus omnis anima sauciata est, et nomen Domini in gentibus blasphematum **313** est? Nonne quoties dicitur: O virgines, toties tibi cumulus iniquitatis augetur? Jaces ecce vulnerata, jaces ecce prostrata.

apud ethnicos vestales in terra vivæ defodiebantur.

^a Codex Regiom., *Lectio spiritalis*; et continuo post Pseudohieronymus, *communio sancta*. Licet autem hæc ingressa dicatur in monasterium, cum tamen eo tempore parthenonum aditus invisentibus viris concederetur, mirum utique non est si perditorum hominum temeritate hunc etiam in locum irrepere culpa potuerit.

^b Hymnum quandoque sumi pro omni Scriptura, sed maxime pro psalmis Davidicis jam a nobis annotatum est lib. de Fuga sæculi, cap. 4, num. 20. Et hinc forte non injuria dici possit *hymnum Virginitatis* hoc loco nihil aliud esse, nisi aut inscriptæ illic parieti sententiæ, de quibus supra: aut quod probabilis est, ultimam psalmi 44 partem; ea quippe scilicet a versiculo 10, usque ad ultimum, multa quæ ad gloriam et observantiam virginialis propositi pertineant, continentur; id est, sponsarum

CAPUT VIII.

Quænam sit remedii quod adhibere cupit, difficultas atque ratio: suadere se ut ad pœnitentiam non qualemcumque illa confugiat, sed congruam; cujus actus interior, nec non exteriora signa hic memorantur. Porro ejusdem beneficio fore, ut illa æternæ pœnæ immunitatem obtineat; si tamen eo in se fuerit severior, quo peccatum minus libere sit confessæ. Ad quod etiam futuri judicii atrocitate ipsam accendit.

32. Cupio prodesse, sed subvenire non possum; quia totum caput in dolore, et totum cor in mœstitia: a pedibus usque ad caput, sicut ait Esaias, non est malagma imponere (*Esai. I, 5, 6*). Infirmetas tua omne humanæ medicinæ exclusit auxilium. Et licet tam boni quam mali justa indignatione permoti, te omni ^c depopulatione dignam, te omni tormentorum genere discruciantam judicent, morte mulctandam, aut ignibus exurendam: ego tamen qui scio graviora facinorosis servari tormenta, et sine fine impias animas cruciatos manere, non temporales utique, sed æternos; aliis te volo cruciatibus affici, profuturis utique, non animam perdituris.

33. Ergo secundum divinam sententiam dabo consilium; solum enim et unicum ^f tentandum est remedium illud, quod divina vox per Ezechielem miseris porrigit: *Nolo, inquit, mortem peccatoris, quantum ut convertatur, et vivat* (*Ezech. XXXIII, 11*). Et iterum post hæc inquit Dominus, *dixi: Convertere ad me. Numquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare non ascendit sanitas filie populi mei* (*Jerem. VIII, 22*)? Hæc utique dicta pœnitentiam sapiunt, hæc sententiæ Dei vocant ad pœnitentiam ^g peccatores: pœnitudo enim lapsis necessaria est, sicut vulneratis sunt necessaria medicamina.

314 34. Sed quanta putas, et qualis necessaria pœnitentia? Quæ aut æquet crimina, aut certe excedat. Vide ergo si simplex hoc peccatum adulterii est, an duplex sit pro illa nece quæ facta dicitur in occulto: et secundum conscientiæ molem exhibenda est pœnitentiæ magnitudo. Pœnitentia ergo

Christi dignitas, et quibus easdem ornari convenit, dotes ac virtutes. Si quis vero de hymno aliquo ad eum usum composito malit intelligi, non pertinacius oblectabimur; supra enim, cap. 5, ubi n. 18 quædam ex eo psalmo inemoravit fuisse recitata, paulo post subdit, *His... dictis et multis supra castitate tua præconiis*; quæ quidem verba non nimium coacte ad hujusmodi hymnum referri possunt.

^c Pauci mss., *spinam in messe? Et quidem si te solam*, etc.

^d Plurimi codd. *perpetuo dedecore exsultabit*; nonnulli, *exsultavit*.

^e Floriac. codex et Pseudohier., *depopulatione dedecoratam*.

^f Mss. nonnulli, *tentandum est auxilium illud*.

^g Post vocem *peccatores*, Rom. edit. e Pseudohier. in textum transtulerat *revocant ab errore*, quæ in ant. edit. ac mss. nostris desiderantur.

non verbis agenda est, sed et facto. Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos ponas de quanta gloria rueris, et de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit; et si te jam credas prope ipsas positam tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum, et stridor dentium sine fine. Cum hæc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est prævaricatricem animam tartareis pœnis, et gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum esse post unum baptismum quam pœnitentiæ solatium; quantavis afflictionem, quantumvis laborem subire, esto contenta, dummodo ab æternalibus pœnis libereris.

35. Ergo hæc tu tecum cogitans, et mente retractans, facti tui ipsa iudex esto crudelior. In primis omnis cura vitæ hujus ^a interimenda tibi est, et quasi mortuam te existimans, sicut et es, quomodo possis reviviscere, cogita. Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, et mens ac membra singula digna castigatione puniendi. Amputentur crines, qui per vanam gloriæ occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lacrymis, qui masculum non simpliciter aspexerunt. Pallescat facies, quæ quondam ^b irrubuit impudice. Denique totum corpus injuriis et jejuniis maceretur, cinere aspersum et opertum

^a Ita omnes edit. cum mss. multo pluribus: Pseudohier. autem cum mss. duobus, *intermittenda tibi est*. Minus concinne. Hic porro summam pœnitentiæ exercitia proponuntur, tam interiora quam exteriora. In quibus lugubrem vestem et capillorum re-creationem numerari si quis mirabitur, adeat Morinum de Administ. Pœnit. lib. iv, cap. 17, num. 7 et seq. ubi eadem illa tunc temporis pœnitentibus imperata esse reperit. Verum cum agatur hoc loco de virgine Deo consecrata, alia difficultas ex usu præsentis quo solet sacris virginibus coma tonderi, oboritur. Atqui certum est olim hac in re variam pro varietate locorum fuisse disciplinam. Etenim præter synodi Gangr. anno, ut volunt, 324, celebratæ can. 17, velatis virginibus, ut non levibus rationibus contra Baronium a quo idem canon de mulierculis quibusdam hæreticis in Notis ad Martyrol. Rom. xii kal. Oct. intelligitur, defendit Gothofredus, ergo præter hunc can. tonsura sub anathemate virginibus interdicitur, exstat, ipso quoque fatente Baronio, Theodosii lex 27, de Episc. et Cleric., qua illud ipsum eisdem virginibus prohibetur. Data fuit ea lex an. 390, et de consensu quidem episcoporum; cum eadem quoque anathematis pœna imposita sit. Puellas sacras crinem aluisse ac sparsurum instar sparsum gessisse auctor est Optatus Milevitanus. Ambrosius etiam lib. de Instit. Virg. cap. 17 et Augustinus epist. 109 satis declarant, apud populares suos ut virgines comam deponerent, morem non fuisse. Neque vero illud idem parum aperte indicat Hieronymus epist. 48, ad Sabinianum, quando quidem eum capillos amoris obsides accepisse docet ab ea moniali, quam corruerat in monasterio Bethlehemitico, in quod illa cum Romæ velum accepisset, se receperat. Contra vero idem Hieronymus citata epist. tradit obtinuisse in *Ægypti et Syriæ monasteriis, ut tam Virgo quam vidua, quæ se Deo voverint... crimem monasteriorum matribus offerrent desecandum*. Iluc adde Palladium in Lausiaciis, cap. 41, ubi virginum hujusmodi fuisse habitum scribit, *ut essent tonsæ et cucullatæ*. Citatur præterea can. 66 Nicæn. Alph. Pisani; nec non etiam Athanasii de Vera virgin. pro eodem usu, qui tandem solus invaluit, cum feminæ sanctimoniales pœnitentiæ insignibus sese non minus quam monachos glo-

licilio perhorrescat; quod male sibi de pulchritudine placuit. Cor vero sit liquescens tamquam cera, jejuniis inquietans seipsum, et cogitationibus ventitans, quare sit ab inimico subversum. Sensus etiam crucietur; quia in membra corporis cum haberet dominationem, malo cessit imperio.

36. Talis vita, talis actio pœnitentiæ, si fuerit perseverans, audebit sperare, ^c etsi non gloriam, **315** certe pœnæ vacationem; dicit enim Deus: *Convertimini ad me, et convertar ad vos. Convertimini ex toto corde vestro, in jejunio, et in fletu, et in planctu; dirumpite corda vestra, et non vestimentum; quoniam pius ^d et misericors est (Joel ii, 22, 23)*. Sic conversus magnus ille David justificatus est; sic Ninive peccatrix illa civitas incumbentem sibi evasit interitum (II Reg. xii, 13). Peccator ergo si sibi ipsi non pepercerit, a Deo illi parceretur (Joan. iii, 5 et seq.). Et si futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc parvo vite spatio compensaverit, seipsum ab æterno iudicio liberabit.

37. Grandi plagæ alta et proluxa opus est medicina: grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. ^e Nam non est dubium levius esse crimen, ubi peccatum suum ultro homo confitetur, et

riari pia æmulatione testatum vellent. Sed de his præter memoratos auctores luculenter egerunt Spencæus lib. v de Voti Redempt., cap. 3; Menardus noster in Sacram. Gregor. pag. 212; Heesten Disquis. Monast. lib. v, disq. 7, et Thomassin Discipl. Eccles., part. 1, lib. 1, cap. 50.

^b Omnes edit. ac mss. aliquot, *viruit impudice*. Minime male; viruit enim sume eleganter potest pro viruit, quo sensu Tullius *viriditatem habere*, et Horatius *virere genua* dixerunt: alii tamen mss. plures ac potiores, *irrubuit impudice*. Neque hoc ipsum magis inseite; nam præterquam quod inter *pallescat et irrubuit* concinnius est antitheton, rubor in facie ut bonæ valetudinis, ita etiam vehementis affectus indicium est. Iterum pro *injuriis et jejuniis*, mss. nonnulli, *incuriis et jejuniis*. Non absurde quidem, sed tamen non mutanda vox *injuriis*; idem enim est ac rigida et aspera castigatione, ut lib. ii de Abraham, cap. 8, num. 51, vitula dicitur *domari injuriis*. Postremo ubi omnes edit. ac mss. excepto Flor. de *pulchritudine placuit*; idem Flor. habet, *de turpitudine placuit*.

^c Codex Regiom., *etsi non coronam, tamen veniam, et certum pœnæ evacuationem*: reliqui autem et edit. nihil differunt, nisi quod ubi edit. ac pauci mss. præferunt, *vacuationem aut evacuationem*; alii mss. magno numero legunt, *vacationem*. Non desunt porro qui cum ex his verbis tum ex aliis epist. 2 ad Horont. Ambrosium accedere Veterum quorundam opinionis, qua feruntur inter beatorum gloriam ac damnatorum pœnas medium quemdam statum admisisse, de quo dicitur ad eandem epist. Hoc autem loco tantum monemus tangi quidem ab Auctore difficultatem, sed inexaminatam prætermitti. Hic enim oratoria concessio est, quasi diceret, et si gloriam adipisci non contingeret, de quo non disputo; saltem pœnarum obtinebis immunitatem. Si quis tamen exsortem gloriæ futuram illam virginem ab Auctore affirmari contendat, dummodo non gloriam omnem intelligat, sed singularem illam quæ virginibus pactam cœlesti sponso fidem servantibus destinata est, manus dabimus.

^d Edit et quidam mss., *et misericors sum*.

^e Sequenti sententiæ quam apud Pseudohier. ipso statim hujus libri initio exstare diximus, proprium

pœnitet : at ubi celat mala sua, invitus detegitur, et A nolens publicatur; illud gravius scelus est. Quod tibi utique provenisse negare non poteris. Et ideo fortius dolendum; quia peccatum est fortius.

38. Si mente cernerent^a homines peccatores quale iudicium emittet Deus in mundo, et sensus humanus non dispergeretur vanitate sæculari, non infidelitate gravaretur : quantumvis et qualevis cruciatum ad præsens libentissime sufferrent, etiamsi esset longior vita; dummodo in illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ jam ingressa es agonem pœnitentiæ, insiste, misera : fortiter inhære^b tanquam in naufragiis tabulæ, sperans per ipsam te de profundo criminum liberari. Inhære pœnitentiæ usque ad extremum vitæ, nec tibi præsumas ab humana die veniam dari; quia decipit te qui hoc tibi B polliceri voluerit. Quæ enim proprie in Dominum peccasti, c ab ipso solo te convenit in die iudicii expectare remedium.

CAPUT IX.

Objurgat virginis corruptorem; eumque Balthazaris exemplo terret. Quem deinde ut non contentus interno cruciatu, legitimam pœnitentiam amplectatur, monet : postremo ne sibi de peccantium multitudine blandiatur, ipsi Sodomæ et aliarum urbium incendium suggerens, ad confringendos inimici laqueos urget.

39. De te autem quid dicam, filio serpentis, ministro diaboli, violatore templi Dei : qui in uno scelere duo crimina perpetrasti, adulterium utique et C sacrilegium? Sacrilegium plane, ubi vas Christo oblatum, Domino dedicatum, dementi temeritate polluisti. Balthasar 316 rex ille Persarum, qui in vasis Domini, quæ et a templo Hierosolymis fuerant a patre ejus ablata, bibere cum suis amicis et concubinis usurpavit; ipsa nocte angeli manu percussus crudeli morte punitus est (*Dan. v, 30*) : quid de te arbitraris, perditte pariter et perditor, qui vas rationabile consecratum Christo, d sanctificatum Spiritui sancto, impie temerasti, polluisti sacrilege, et

hunc locum esse negabit nemo. Eadem autem discere est illam priscorum temporum fuisse disciplinam, ut qui occulorum criminum ab aliis insimulabantur apud episcopum, sedulo peracta inquisitione, gravioribus pœnis condemnarentur, quam si seipos ultro accusassent. Qua de re consulat, cui libuerit, Morinum, de Administr. Pœnit. lib. 1, cap. 10, et lib. 11, cap. 6.

^a Omnes edit. ac mss. aliquot, *homines peccatores* (edit. Rom. cum Pseudohier. *delevit peccatores*) *iudicium imminet mundo, sensus humanus..... si non infidelitate gravaretur*, Rom. edit. et Pseudohier. *gravarentur*; cæteri mss. magis apposite ut in contextu.

^b Edit. omnes, et quidam mss. cum Pseudohier., *tanquam naufragus tabulæ, sperans per ipsam*; reliqui mss., *tanquam in naufragiis*, etc., nisi quod omittitur in Floriac., *per ipsam*. Infra vero ubi edit. eadem cum paucis mss. *ab humano die posse veniam dari*, et rursus, *ab illo solo quære remedium*; alii mss. numerosiores nobiscum faciunt, excepto quod in ultima Parte multi exhibent, *ab ipso quære remedium*: Flor. autem ac Regiom., *ab illo solo te convenit*, etc. Quos quia scriptoribus brevare, quam producere magis

tui propositi immemor, et iudicii divini contemptor? Melius fuerat omnino te non fuisse natum, e quam sic natum, ut te sibi gehenna proprium filium vindicaret.

40. Et licet te ipsa conscientia sceleris agat per diversa præcipitem (*fugit enim impius (Prov. xxviii, 1), nemine persequente se*), licet te diræ imagines peccati dormientem quoque perterreant, non solum vigilantem; tamen ne quid a pastore ovi morbidæ, vel morituræ medicaminis denegatum sit, do consilium. Petas ultro f carcerem pœnitentiæ, obstringas catenis viscera, animam tuam genitibus jejuniisque crucis; sanctorum petas auxilium, jaceas sub pedibus electorum; ut non tibi cor impœnitens thesaurizet iram in die iræ et justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua (*Rom. ii, 5, 6*). Nec te in eorum numerum constituas, quos luget Paulus: *Qui ante peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam super immunditia et fornicatione et libidinibus quas gesserunt* (*II Cor. xii, 21*).

41. Nec tibi de multitudine peccantium similibus blandiaris, et dicas: Non solus hoc ego egi, multos habeo socios: sed recogita, quia multitudo sociorum impunitatem non facit criminum. Nam in Sodomæ et Gomorrhæ et in totis quinque civitatibus innumerabiles utique habitabant populi, et omnes pariter qui libidinosè corpora sua tractaverunt, igneis imbribus conflagrarunt (*Gen. xix, 25*): solus autem Loth de illo inevitabili incendio evasit (*Ibid., 29*); quia ab illa turpitudine se alienum præstiterat.

42. Exclde ergo vel nunc, infelix, de corde tuo blandimenta serpentis, et luctu, et fletibus continuis, dum in corpore tuo immundo anima illa tenebrosa versatur, s remedium tibi in die necessitatis acquire, semper ante oculos tuos habens Apostoli sententiam: *Quia omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui secundum quod gessit, sive bonum, sive malum* (*II Cor. v, 10*).

317 CAPUT X.

Ad virginem lapsam demum rediens, illi concitatas

consuetum, hic præferimus. Carterum qui e postremis hisce periodis huic auctori novatianorum hæresim attribuunt, eos nulla certa niti ratione in Admonitione demonstratum est.

^c Mss. magno numero, *ab ipso quære in die iudicii remedium*.

^d Cod. Flor. et Regiom., *sanctificatum a Spiritu sancto*; Pseudohier., *sanctificatum Spiritu sancto*: Regiom. solus consequenter, *temerario et impio polluisti sacrilegio*.

^e Ita ms. Flor.; alii autem et edit., *quam te sibi gehenna proprium filium vindicaret*; in plerisque mss. voces *proprium filium* non leguntur.

^f Non pauci mss., *turrem pœnitentiæ*. Minime male; pœnitentia enim propugnaculi cuiusdam instar ab ira divina tutos nos præstat. Sed potest etiam eo referri, quod Ambrosio familiare est Adamum post expulsionem suam e paradiso in castello religatum dicere: forte quia mos erat in loco munito aservari noxios, quod cum aliorum mss. atque edit. omnium lectione sensu convenit.

^g Plures mss. et Pseudohier., *remedium tibi necessitatis*.

quasdam precationes et varios penitentis affectus e A
Scripturis hinc inde lectos suppeditat.

43. *Quis consoletur te, virgo filia Sion; quia magna facta est sicut mare contritio tua. Effunde sicut aquam cor tuum ante faciem Domini (Thren. II. 13, 19) : extolle ad eum manus tuas a pro remedio peccatorum tuorum. Accipe igitur lamentum. Et primum quidem nullo die quinquagesimus psalmus intermittatur; quia in tali negotio cantatus est: et usque ad versiculum illum: Cor contritum et humilitatum Deus non spernit (Psal. I, 19), cum lacrymis gemituque percurra.*

44. Insuper etiam hanc lamentationem non sine compunctione cordis in conspectu Dei iudicis funde: *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum (Jerem. IX, 1), ut defleam vulnera animæ mee? Conversi sunt dies festi mei in luctum, et cantica in lamentationem (Amos VIII, 10): recessit sonus hymnorum, et lætitia psalmodiarum, et successit stridor dentium et sletus veulorum. Obmutui et humiliata sum et silui a bonis, et dolor meus renovatus est. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ (Psal. XXXVIII, 3, 4). Abyssus circumdedit me, postremo demersit caput meum b in scissuras montium (Jonæ II, 6).*

45. Heu me, quia facta sum sicut Sodoma, et combusta sicut Gomorrha (Gen. XIX, 24), quis miserabitur cerneris meos? Durius offendi quam Sodoma; quia illa legem nesciens deliquerat, ego autem, accepta gratia, peccavi Domino. c Si homo peccet in hominem, erit qui interveniat: ego peccavi in Dominum, quem propitiorem inveniam (I Reg. II, 25)? Concepti dolorem, et peperit iniquitatem: lacum aperui et effodi eum, et incidi in foveam quam operata sum. Ideo conversus est dolor meus in caput meum, et in verticem meum iniquitas mea descendit. Immunditia mea ante pedes meos: non fui mentor novissimorum, et cecidi miserabiliter (Psal. VII, 15 et seq.).

46. Non est qui consoletur me. O quam acerbus fructus luxuriæ! Amarior felle, crudelior gladio. Quomodo facta sum in desolationem? Subito defeci, peri propter iniquitatem meam d velut e somno exurgens; ideo in civitate Domini nullificata est

imago mea (Psal. LXXII, 19, 20). Deletum est de libro vitæ nomen meum, facta sum sicut noctua in domicilio, sicut passer unicus in ædificio: non est qui consoletur me. Considero a 318 dextris, et video quia non est qui agnoscat me (Psal. CI, 7 et seq.) Perii fuga a me, et non est qui requirat animam meam (Psal. CXXI, 8). Facta sum sicut vas perditum, audivi vituperationem omnium circa me habitantium. Væ diei illi in quo me e infelix genuit mater, et lux ista crudelis excepit! Oportuerat me non fuisse natam, quam sic in gentibus fabula fierem (Psal. XXX, 13, 14). Propter me confusio facta est omnibus famulis Domini, et eum digne colentibus (Job. III, 3).

47. Lugete me, montes et colles; lugete me, fontes et flumina; quia sletus filia ego sum. Lugete me, bestię silvarum, reptilia terræ, et volucres cœli, et omnis anima quæ vita frueris. Nam vos beatæ, seræ et volucres, quibus nullus metus de inferis, neque post mortem reddenda est ratio: in nos manet pœna crudelis tartari, quia habentes sensum, delinquimus; ideo non est pax peccatoribus.

48. f Meum peccatum, mea iniquitas, non sunt similia offensis hominum; quia impietas est. Carnem pollicita servare virginem, et castitatem professam publice, mentita sum Domino; ideo non est mihi fiducia invocandi Dominum altissimum, quia obstructum est g os delinquentium. Nam meum malum Propheta cecinit, quod qui elongant se a Deo, peribunt: disperdit omnem fornicantem a se (Ps. LXXII, 27). Et iterum: Adhæsit lingua mea faucibus meis, et in pulverem mortis deductus sum (Psal. XXI, 16).

49. Verumtamen clamabo ad Dominum, cum adhuc tempus est, dum datur spâtium; quia in morte non est memoria, et in inferno non est confessio: Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, nec est sanitas in carne mea a vultu iræ tuæ: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates meæ h superposuerunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me. Computruerunt et deterioraverunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ. Miseris afflicta sum, et curvata usque in finem, rugio a gemitu cordis mei (Psal. XXXVII, 1, 9). Cor meum turbatum est intra me, dere-

a Omnes edit., pro remedio animæ tuæ et peccatorum, etc. Omnes mss. cum Pseudohier. ut in contextu.

b Mss. aliquot, fissuras montium; Regiom. cum Pseudohier., in fossuras (Pseud., in scissura) inferni. Et infra idem ms. solus, miserabitur accleribus meis.

c Si homo.... in Dominum, desunt istæc propemodum in mss.; in nonnullis tamen, et cunctis edit. nec non apud Pseudohier. inveniuntur.

d Ita mss. omnes: edit. vero, et Pseudoh., velut somnium surgentis. Et sequenti versu pro vilificata est, quod erat in omnibus edit. et mss. aliquot, alii mss. exhibent, nullificata sum, partim ut in contextu.

e Omnes edit. cum mss. aliquot, et Pseudohier., me infelix (Rom. et Pseud., infelicem) uterus genuit; alii magno numero ut in textu.

f Vel. edit. Meum est peccatum, mea est iniquitas.

D Non sunt similia offensis hominum; quia horribilis hæc impietas est, carne pollicita servare virginem, et castitatem professam publice mentita sum Deo. Rom. edit.,... carne polluere virginitatem, et castitatem professam publice, etc. Mss. vero in lectionem nostram consentiunt nisi quod pro carne pollicita, duo præferunt, carnem pollutam, unus, carne polluta, alius denique, carnem pollicitam; quæ scriptoribus imputanda esse non videt nemo. Iterum expressam publice professam virginitatis mentionem observet licet.

g Codex Regiom., os loquentiam iniqua. Rursus vero ubi omnes edit. Adhæsit anima faucibus meis; omnes mss. exhibent. Adhæsit lingua mea, etc.; quam quidem lectionem Scripturæ textus, omnesque ipsius versiones confirmant.

h Tres mss. cum Pseudohier., supergressæ sunt.

liquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum non est mecum (Psal. xxxvii, 4-9). Deus, repulisti me et destruxisti me, ostendisti mihi dura, potasti me vino compunctionis (Psal. lix, 4, 5) : expulsa sum ab oculis tuis, jam non adjiciam ^a ut resurgam ad templum sanctum tuum, et facta sum in exterminio.

50. Quæ utilitas in sanguine tuo, dum descendi in corruptionem (Psal. xxix, 10)? Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt (Psal. lxxxvii, 11)? Tuus sermo est, tuapromissio est : Nolo mortem peccatoris, ^b sed conversionem et vivat (Ezech. xxxiii, 11) : ad te, Deus meus, mea conversio ; 319 quia solus potes renovare omnia, et ab inferis animas revocas. Tu solvis compeditos : tu, Deus, allisos erigis, cæcos illuminas, mortuos suscitās.

51. Erravi sicut ovis perdita (Psal. cxviii, 176) : B require famulam tuam, ne lupo crudelis glutiat me. Multi dicunt animæ meæ : Non est solus illi in Deo ejus (Psal. iii, 5). Sed tuum consilium tecum est. (Psal. cviii, 84). Quot sunt dies famulæ tuæ, quando facies mecum judicium? Sed ne intres in judicium cum famula tua (Psal. cxlii, 2). Defecit in salutari tuo

^a Omnes edit., ut respiciam; omnes mss. partim ut surgam, partim ut resurgam.

^b Ita mss. duobus exceptis, ubi pro sed conversionem, legimus sed ut convertatur; vel. edit., sed conversionem ut possit vivere. Ad te, Deus meus, conversio, quia solus; Rom. sed conversionem et vivam ut possim vivere, ad te, Deus, me converto, qui solus; Pseudohier., sed conversionem. Ut possim vivere, ad te Deus conversio mea; quia solus, etc.

^c Hic desinit tractatus apud Hieronymum: at Rom. edit. solum resciderat, nec in inferno erit confessio, C

anima mea, defecerunt in lacrymas oculi mei, effusa est in terram gloria mea (Psal. cxviii, 81). Quando respiciens restitues animam meam (Psal. xxxiv, 17)? Propter iniquitatem meam corripuisti me, et tabescere fecisti sicut araneam animam meam (Psal. xxxviii, 12). Memento, Domine, quod pulvis sum : vide humilitatem meam, 320 et laborem meum, et remitte omnia peccata mea (Psal. xxiv, 18). Remitte mihi ut refrigerer, priusquam abeam, et amplius non ero, ^c nec in inferno erit confessio (Psal. xxxviii, 14).

52. Potens es, Domine, conscindere saccum et præcingere me lætitia (Psal. xxix, 12) : dirumpere vincula mea, quibus ligata sum atque constricta, qui Rahab sordidam non aspernatus es (Josue vi, 17). Iram tuam, Domine, aufer a me, quia peccavi tibi crudeliter, donec justifies causam meam, et educa me in lumine. Deus virtutum, ^d da poenitentiae effectum, confessioni perseverantiam; ne me induret deceptor animæ. Hoc mihi donum, hanc mihi gratiam de tuo fonte præstari cupio, Deus; ut in æternum tibi confitear : qui vivis et regnas in Trinitate in sæcula sæculorum. Amen.

quod mendose restituerant Paris. edit. hoc modo, nec inferior erit confessio. Consequenter autem post voces Potens es, Domine, aberant e cunctis edit. conscindere saccum meum, et præcingere me lætitia, quod in hanc nostram ex mss. fere omnibus proposito neuntquam incongruum reposuimus.

^d Tres mss., Da patientiæ effectum. Infra vero ubi omnes edit. et quidam mss., præstare cupio, Deus; ut in æternum, etc.; mss. multo plures locum ita contrahunt, præstari cupio, Deus qui regnas in trinitate (tres, in æternitate) in sæcula, etc.

IN LIBRUM DE MYSTERIIS ADMONITIO, QUA ET IDEM LIBER AMBROSIO ASSERITUR.

Auctor hujus operis in ipso ejus limine profitetur (Cap. 1, num. 2) se et recens baptizatis elaborare, et sacramenta quæ illis hæctenus ignota fuerint, adoriri. Mos quippe erat priscorum temporum antistitibus, ut sublimia illa mysteria quam studiosissime celarent nondum initiatos. Hi quidem quoad e catechumenis atque competentibus excederent, crebris precibus, exorcismiis, aliisque ceremoniis ad baptismum præparabantur : admittabantur audiendis concionibus, ubi potissimum eos rigidis ethices christianæ dogmatis imbui solitos hic ipse auctor aperte docet (Ibid., num. 1). Suis tamen orationibus adversus falsa et impia ethnicorum atque hæreticorum placita disputationes miscebant episcopi : neque etiam unitatis substantiæ divinæ, trinitatis personarum adorandarum, aliorumque capitum, quæ ipsis e Symbolo exponi consueverant, cognitionem inserere prætermittabant. At vero penitiori aliorum sacramentorum, et præ cæteris Eucharistiæ discussione prorsus abstinebant. Erant porro ea mentis docilitate boni illi religionis nostræ candidati, ut quæ ipsis manifesta esse nolebat Ecclesia, suam ad ea curiositatem minime protenderent, rati videlicet nihil falsi aut superstitiosi cultus in illa contineri religione, quæ tot miraculis ac prodigiis fulta, super idololatriæ quam subruerat, ruinis unius Dei adorationem erigebat, quæque sectatorum suorum mores ad amussim adeo severam et rationi consonam exigi postulabat. Hæc instituentæ vitæ præcepta nondum baptizatis a se tradita signat Ambrosius primis hisce verbis : De moralibus quotidianum sermonem habuimus, etc. (Ibid.) ubi libros de Abraham atque alios quos ab eo coram catechumenis et competentibus pronuntiatos demonstravimus (Admonit. in hos lib.), intelligi vix dubium est. Subjungit vero cum eos qui sacro baptisate regenerati sint, hic alloquatur; sibi ut ipsis cum ejusdem sacramenti, tum aliorum rationem atque ceremonias declaret, incumbere.

Primum igitur post explicatam oris atque aurium apertionem (Cap. 1, num. 3), ac memoratam quæ fiebat in baptisterio, ejurationem (Cap. 2, num. 5, 6), fontis benedictionem tractat (Cap. 3, 4, et 5). Ibi autem ut probet non aquæ simplicis efficacia, sed præsentis Spiritus divini virtute regenerationem perfici, varia symbola quibus idem sacramentum in veteri lege præfiguratum est, expendit; unde etiam colligit sacram illam ablutionem eundem